
Voorbeelde en ooradressering in tweetalige woordeboeke*

Herman L. Beyer, *Departement Taal- en Literatuurstudie, Universiteit van Namibië, Windhoek, Namibië en Departement Afrikaans en Nederlands, Universiteit Stellenbosch, Stellenbosch, Suid-Afrika (hbeyer@unam.na)*

Opsomming: Adresseringsekwivalensie geld in 'n woordeboekartikel wanneer al die vertaal-ekwivalente in die vertaalekwivalentparadigma neerslag vind in die doeltaalvoorbeelde in die koteksafdeling en elke doeltaalvoorbeeld 'n vertaalekwivalent bevat wat in die vertaalekwivalentparadigma voorkom. Die versteuring van hierdie ekwivalensie vind plaas deur prosedures van onderadressering (wanneer nie al die vertaalekwivalente in die vertaalekwivalentparadigma in doeltaalvoorbeelde in die koteksafdeling neerslag vind nie) en ooradressering (wanneer doeltaalvoorbeelde vertaalekwivalente bevat wat nie in die vertaalekwivalentparadigma voorkom nie). In 'n polifunksionele tweetalige woordeboek verteenwoordig adresseringsekwivalensie die ideale adresseringstruktuur tussen vertaalekwivalentparadigma en koteksafdeling. In Afrikaanse tweetalige woordeboeke is adresseringsekwivalensie egter skaars, maar dit blyk in tweetalige woordeboeke van ander tale ook die geval te wees. Hoewel gevalle van onderadressering relatief maklik geneutraliseer kan word, bevind 'n dieper ondersoek na gevalle van ooradressering dat die meeste doeltaalvoorbeelde wat simptome van ooradressering blyk te wees, wel tot kommunikatiewe ekwivalensie bydra ten spyte van 'n oënskynlik gebrekkige adresseringstruktuur. Dit is omdat hierdie doeltaalvoorbeelde nie as ware voorbeelde (wat die optrede van vertaalekwivalente illustreer) funksioneer nie, maar in der waarheid optree as kotekstuele spesifiseerders wat 'n funksionele prosedure van kontekstuele vertaalekwivalentuitsluiting verteenwoordig, waardeur die teikengebruiker gewys word op die nie-bruikbaarheid van die aangebode vertaalekwivalente in die vertaalekwivalentparadigma in bepaalde kontekste. Hierdie bevinding noop 'n herwaardering van adresseringstrukture in die algemeen en die beginsel van adresseringsekwivalensie in die besonder.

Slutelwoorde: ADRESSERINGSEKWIVALENSIE, ADRESSERINGSTRUKTUUR, BRONTAALKOTEKSINSKRYWING, DIREKTE ADRES, DOELTAALKOTEKSINSKRYWING, EKWIVALENTVERHOUDING, FUNKSIE, INDIREKTE ADRES, KOMMUNIKATIEWE EKWIVALENSIE, KONTEKS, KONTEKSTUALISERENDE INSKRYWINGS, KONTEKSTUELE VERTAALEKWIVALENTUITSLUITING, KOTEKS, KOTEKSAFDELING, KOTEKSINSKRYWING, KONTEKSTUELE ILLUSTRATOR, KOTEKSTUELE SPESIFISEERDER, LEMMA, ONDERADRESSERING, OORADRESSERING, POLIFUNKSIONELE TWEETALIGE WOORDEBOEK, PRIMÊRE ADRES, SEKONDÊRE ADRES, SKYNADRESSERING, VERTAALEKWIVALENT, VERTAALEKWIVALENTPARADIGMA, VOORBEELD, WARE VOORBEELD

* Hierdie artikel is 'n verwerking van 'n gedeelte van 'n hoofstuk uit 'n D.Litt.-proefskrif, 'n *Metaleksikografiese ondersoek na kontekstleiding in Afrikaanse vertalende woordeboeke*, wat in April 2006 deur die Universiteit Stellenbosch, Stellenbosch, Suid-Afrika, aanvaar is.

Abstract: Examples and Overaddressing in Bilingual Dictionaries. Addressing equivalence prevails in a dictionary article when all the translation equivalents in the translation equivalent paradigm are represented in the target language examples in the cotext section and each target language example contains a translation equivalent that appears in the translation equivalent paradigm. The disruption of this equivalence takes place as a result of the procedures of underaddressing (when not all the translation equivalents in the translation equivalent paradigm are represented in the target language examples in the cotext section) and overaddressing (when target language examples contain translation equivalents that do not appear in the translation equivalent paradigm). In a polyfunctional bilingual dictionary addressing equivalence represents the ideal addressing structure between translation equivalent paradigm and cotext section. In Afrikaans bilingual dictionaries, addressing equivalence is rare, but this seems to be the case in bilingual dictionaries of other languages also. Although instances of underaddressing can be neutralised relatively easily, a deeper investigation into overaddressing has found that most target language examples that seem to be symptomatic of overaddressing indeed contribute to communicative equivalence in spite of a would-be deficient addressing structure. This is because these target language examples do not function as true examples (that illustrate the behaviour of translation equivalents), but are in fact cotextual specifiers that represent a functional procedure of contextual translation equivalent exclusion, through which the target user is advised of the non-usability of the translation equivalents offered in the translation equivalent paradigm in certain contexts. This finding requires a re-appreciation of addressing structures in general and the principle of addressing equivalence in particular.

Keywords: ADDRESSING EQUIVALENCE, ADDRESSING STRUCTURE, COMMUNICATIVE EQUIVALENCE, CONTEXT, CONTEXTUAL TRANSLATION EQUIVALENT EXCLUSION, CONTEXTUALISING ENTRY, COTEXT ENTRY, COTEXT SECTION, COTEXT, COTEXTUAL ILLUSTRATOR, COTEXTUAL SPECIFIER, DIRECT ADDRESS, EQUIVALENT RELATION, EXAMPLE, FALSE ADDRESSING, FUNCTION, INDIRECT ADDRESS, LEMMA, OVERADDRESSING, POLYFUNCTIONAL BILINGUAL DICTIONARY, PRIMARY ADDRESS, SECONDARY ADDRESS, SOURCE LANGUAGE COTEXT ENTRY, TARGET LANGUAGE COTEXT ENTRY, TRANSLATION EQUIVALENT PARADIGM, TRANSLATION EQUIVALENT, TRUE EXAMPLE, UNDERADDRESSING

1. Inleiding

Volgens artikelstruktuur kan die tipiese woordeboekartikel (*wa*) in 'n tweetalige woordeboek in twee onmiddellike stukke uiteenval, naamlik die vormkommentaar (*vk*) en die semantiese kommentaar (*sk*) (vgl. o.m. Wiegand 1988, 1996, 2000). Hierdie tweedeling kan geïllustreer word aan die hand van die woordeboekartikel van die lemma **sedert** uit PHAROS wat deur die voorafgaande afkortings geannoteer is:

- (1) $_{wa}[_{vk}[\mathbf{se} \cdot \mathbf{dert} \textit{ prep., conj.}]_{vk} \textit{ sk}[\textit{since; for; } \sim \textit{ die oorlog since the war; } \sim \textit{ lank for a long time past, for ages.}]_{sk}]_{wa}$

Die vormkommentaarstuk bevat data oor die vorm van die lemma: In die geval in (1) word die ortografie, hoofklem, lettergreepverdeling en woordsoortkate-

gorieë waartoe die lemma behoort, weergegee. Die semantiesekommentaarstuk bevat die semantiese data oor die lemma en kan in twee verdere komponente verdeel word, soos hieronder aangetoon:

- (2) $sk[{}_{vep}[since; for;]{}_{vep} ka[\sim die oorlog since the war; \sim lank for a long time past, for ages.]{}_{ka}]{}_{sk}$

Die eerste komponent is die vertaalekwivalentparadigma (*vep*), wat die aangebode (twee) vertaalekwivalente bevat. Die tweede komponent is die koteksafdeling (*ka*), wat vier koteksinskrywings bevat: twee brontaalkoteksinskrywings en twee korresponderende doeltaalkoteksinskrywings.

2. Koteksinskrywings

Koteks verwys na die tipiese linguistiese omgewing waarin die lemma of 'n bepaalde vertaalekwivalent in werklike taalgebruik voorkom en word in die vorm van koteksinskrywings in woordeboekartikels weergegee (Gouws en Prinsloo 2005: 127). Koteksinskrywings val in twee klasse uiteen, naamlik *voorbeeld* en *kollokasies*. In hierdie artikel word op voorbeelde gefokus; vergelyk Gouws (1989: 227-228), Van Niekerk (1992: 256 e.v.) en Cop (1990, 1991) vir besprekings oor kollokasies in woordeboeke.

3. Voorbeelde

Jacobsen et al. (1991: 2782) en Rademeyer (1992: 5-6, 9) wys op die uiteenlopende terme wat ten opsigte van voorbeelde in die literatuur voorkom: Landau (2001: 115) gebruik die term *illustratiewe frases*; Al-Kasimi (1977: 88) maak melding van *illustratiewe voorbeelde*; Kromann et al. (1991: 2721, 2722) gebruik *idiosinkratiese konstruksies* en *vry frases*, terwyl *vry konstruksies* in Kromann et al. (1991a: 2770) voorkom; laasgenoemde term word ook deur Rademeyer (1992: 9) en Beyer (2009: 18) gebruik; by Zgusta (1971: 140) en Cop (1990: 37) word die term *vry kombinasies* aangetref. Gouws (1989: 228) en Wiegand (1988: 582) gebruik *voorbeeldsinne* en *voorbeeld* (in volsinvorm) onderskeidelik. Die term *voorbeeld* word in hierdie studie aangeneem, met die klas voorbeelde wat op sintagmatiese vlak in die twee subklasse *voorbeeldsinne* en *voorbeeldfrases* uiteenval.

3.1 Funksies

Uit die literatuur en woordeboekdata kan minstens tien funksies van voorbeelde in standaard verklarende en vertalende woordeboeke geïdentifiseer word. Volgens Lombard (1992: 149) het voorbeelde in 'n woordeboek in die breë 'n semantiese, sintaktiese en pragmatiese funksie: Die semantiese funksie behels die weergee van voorbeelde "in soverre dit die gebruiker met die dekodering van

betekenisinligting kan help"; die sintaktiese funksie is om "aspekte van die lemma se optrede in sinsverband te illustreer"; die pragmatiese funksie is "om taalgebruik so te illustreer dat die gebruiker gehelp word om self met die taal om te gaan" (Lombard 1992: 149-150). Hierdie driedeling strook met 'n kommunikatiewe perspektief op inligting (vgl. Van Cuilenburg et al. 1992: 12) en voorsien 'n nuttige raamwerk waarbinne die geïdentifiseerde funksies van voorbeelde geklassifiseer kan word. Die volgende funksies is naamlik geïdentifiseer:

(a) Semantiese funksie

Voorbeelde help die gebruiker om die betekenis van die lemma en/of vertaalekwivalente te agterhaal en ondersteun dus ekwivalentdiskriminasie (Zgusta 1971: 142; Al-Kasimi 1977: 90; Jackson 1988: 58; Manley et al. 1988: 291; Wiegand 1988: 580; Gouws 1989: 229; Kromann et al. 1991a: 2771; Lombard 1992: 150; Nesi 1996: 204; Szende 1999: 199; Prinsloo en Gouws 2000: 139).

(b) Sintaktiese funksies

(i) Voorbeelde bied die gebruiker sintaktiese illustrasie tydens teksresepsie, teksproduksie en vertaling uit en in die bron- of doeltaal (Zgusta 1971: 263; Al-Kasimi 1977: 90; Jackson 1988: 58; Wiegand 1988: 580; Gouws 1989: 229; Kromann et al. 1991a: 2771; Lombard 1992: 150; Nesi 1996: 204; Szende 1999: 199; Prinsloo en Gouws 2000: 154; Landau 2001: 115).

(ii) Voorbeelde kan kollokasies illustreer (Gouws 1989: 232).

(iii) Voorbeelde kan morfosintaktiese relasies illustreer, byvoorbeeld die verbuiging al dan nie van 'n adjektief in attributiewe optrede; vergelyk die volgende artikel uit PHAROS, waarin die kotekstuele inskrywings illustreer dat hoewel die vertaalekwivalent *sanitary* nie in attributiewe optrede verbuiging ondergaan nie, die leksikale item wat deur die lemma verteenwoordig word wel in sodanige optrede verbuiging ondergaan:

sanitêr [...] *sanitary*; ~e *doekie* *sanitary pad/towel*; ~e *tegniek* *sanitary engineering*; ~e *tegnikus* *sanitary engineer*.

Hierdie funksie sal 'n uitgebreide rol speel in 'n vertalende woordeboek waarin 'n analitiese taal met 'n flekterende taal gekoördineer word, soos in 'n Afrikaans–Oshindonga-woordeboek.

(c) Pragmatiese funksies

(i) Die gebruiker kan na analogie van voorbeelde sy/haar eie konstruksies in die bron- en/of doeltaal vorm (Zgusta 1971: 267; Jackson 1988: 58;

Lombard 1992: 150; Szende 1999: 200). Zgusta (1971: 267) beskryf hierdie funksie as die generatiewe krag van voorbeelde.

(ii) Voorbeelde kan die stilistiese waarde van 'n leksikale item in taalgebruik illustreer (Al-Kasimi 1977: 91; Landau 2001: 208; Gouws 1989: 231).

(iii) Voorbeelde kan kulturele data bevat (Al-Kasimi 1977: 89; Gouws 1989: 232; Szende 1999: 218).

(iv) Voorbeelde kan die gebruiker aan die bestaan van lokusies en clichés herinner (Szende 1999: 199).

(v) Voorbeelde kan aan die gebruiker leiding bied in leestekengebruik (Gouws 1989: 231).

(vi) Voorbeelde kan bewys dat 'n leksikale item of 'n spesifieke betekenis van 'n leksikale item bestaan (Al-Kasimi 1977: 89).

Die vervulling van hierdie funksies deur voorbeelde sal die gebruiker help om die relevante leksikale item te *ken* (Prinsloo en Gouws 2000: 144).

3.2 Adresseringstruktuur

Vir voorbeelde om hulle funksies ten volle te vervul, is dit noodsaaklik dat hulle sistematies en konsekwent in die woordeboek aangewend word. Dit veronderstel dat daar relasies geld tussen (a) die korresponderende bron- en doeltaalvoorbeelde in die koteksafdeling, (b) die brontaalvoorbeelde en die lemma en (c) die doeltaalvoorbeelde en die vertaalekwivalentparadigma. Hierdie soort relasie in die woordeboek word beskryf in terme van die konsep *adresseringstruktuur*: die woordeboekinterne stelsel waarvolgens een mikrostrukturele item volgens bepaalde prosedures aan 'n ander mikrostrukturele item gerig of geadresseer word (Gouws en Prinsloo 2005: 135). Wat relasie (a) betref, word doeltaalvoorbeelde aan hulle korresponderende brontaalvoorbeelde geadresseer aangesien hulle in wese doeltaalvertalings van die brontaalvoorbeelde is. Wat relasie (b) betref, word brontaalvoorbeelde aan die lemma geadresseer aangesien hulle die optrede van die lemma in werklike taalgebruik illustreer. Wat relasie (c) betref, word doeltaalvoorbeelde oënskynlik aan onderskeie vertaalekwivalente in die vertaalekwivalentparadigma geadresseer aangesien hulle die optrede van die betrokke vertaalekwivalente in werklike taalgebruik illustreer. Die adresseringstruktuur wat in die woordeboekartikel in (1) geld kan skematies aangetoon word aan die hand van die annotering van die artikel in (3) en die daaropvolgende tabel:

- (3) ${}_{wa}[{}_{vk}[\mathbf{se:dert}^{lemma} \textit{prep., conj.}]_{vk} \textit{sk}[{}_{vep}[\textit{since}^{ve1}; \textit{for}^{ve2};]_{vep} \textit{ka}[\sim \textit{die oorlog}^{bvb1} \textit{since the war}^{dwb1}; \sim \textit{lank}^{bvb2} \textit{for a long time past}^{dwb2}, \textit{for ages}^{dwb3}.]_{ka}]_{sk}]_{wa}$

Tabel 1: Die adresseringstruktuur van die woordeboekartikel in (3)

Gerigte inskrywing	Adresinskrywing	Lemma as adres?
since (<i>ve1/vep</i>)	sedert (<i>lemma/vk</i>)	+
for (<i>ve2/vep</i>)	sedert (<i>lemma/vk</i>)	+
sedert die oorlog (<i>bvb1/ka</i>)	sedert (<i>lemma/vk</i>)	+
sedert lank (<i>bvb2/ka</i>)	sedert (<i>lemma/vk</i>)	+
since the war (<i>dvb1/ka</i>)	sedert die oorlog (<i>bvb1/ka</i>)	-
since the war (<i>dvb1/ka</i>)	since (<i>ve1/vep</i>)	-
for a long time past (<i>dvb2/ka</i>)	sedert lank (<i>bvb2/ka</i>)	-
for a long time past (<i>dvb2/ka</i>)	for (<i>ve2/vep</i>)	-
for ages (<i>dvb3/ka</i>)	sedert lank (<i>bvb2/ka</i>)	-
for ages (<i>dvb3/ka</i>)	for (<i>ve2/vep</i>)	-

Elkeen van die inskrywings in die "Adresinskrywing"-kolom in Tabel 1 tree op as bewerkingsseenhede in eie reg waaraan ander inskrywings geadresseer is, wat impliseer dat die lemma nie die enigste bewerkingsseenheid in 'n woordeboekartikel hoef te wees nie. Gevolglik kan onderskei word tussen lemmatiese en nie-lemmatiese adressering in die adresseringstruktuur van 'n woordeboek (vgl. Gouws en Prinsloo 2005: 134-138).

3.3 Adresseringsekwivalensie

In die artikel in (3) tree die lemmaties verteenwoordigde leksikale item (*sedert*) in elke brontaalkoteksinskrywing op, en elke vertaalekwivalent tree in minstens een doeltaalvoorbeeld op, terwyl geen doeltaalvoorbeeld 'n vertaalekwivalent bevat wat nie in die vertaalekwivalentparadigma voorkom nie. Tussen die vertaalekwivalentparadigma en die koteksafdeling in hierdie artikel geld *adresseringsekwivalensie* (vgl. Gouws 2000: 43). Die vereistes vir adresseringsekwivalensie word soos volg deur Gouws (2000: 43) gestel:

- (4) Adresseringsekwivalensie impliseer nie noodwendig dat daar altyd 'n een-tot-een-koördinasie tussen die koteksitems [d.i. doeltaalvoorbeelde — HLB] en die vertaalekwivalente moet wees nie. Een vertaalekwivalent kan meer as een ondersteunende koteksinskrywing hê, terwyl ander slegs een kan hê. Maar in 'n woordeboekartikel wat 'n ekwivalentverhouding van divergensie, en veral polidivergensie, vertoon, mag geen vertaalekwivalent geïsoleer word deur nie ook in die koteksafdeling 'n optrede te hê nie. Geen vertaalekwivalent mag in die koteksafdeling aangebied word as dit nie reeds in die vertaalekwivalentparadigma verstrekk

is nie. Elke koteksitem moet 'n vertaalekwivalent wat in die vertaalekwivalentparadigma opgeneem is, as adres hê. Elke vertaalekwivalent moet die adres van minstens een koteksitem wees.

Indien alle vertaalekwivalente in die vertaalekwivalentparadigma nie in die koteksafdeling in doeltaalkoteksinskrywings optree nie, geld *onderadressering* tussen die vertaalekwivalentparadigma en die koteksafdeling; indien doeltaalkoteksinskrywings vertaalekwivalente verstrek wat nie in die vertaalekwivalentparadigma verskyn nie, bevat die koteksafdeling 'n optrede van *ooradressering* (Gouws 2000: 43).

Om die beginsel van adresseringsekwivalensie te toets is die eerste 2 000 woordeboekartikels in die artikeltrajek van S in PHAROS (artikeldeeltrajek **s,S – selfbegrip**) nagegaan. Daar is bevind dat die artikel in (3) die enigste artikel van 'n polisemiese lemma is waarin adresseringsekwivalensie geld. In al die ander artikels van polisemiese lemmata in hierdie artikeldeeltrajek waarin voorbeelde wel voorkom, is adresseringsekwivalensie afwesig. Dit kan suggereer dat adresseringsekwivalensie relatief skaars in PHAROS voorkom. Vergelyk die volgende verteenwoordigende artikel uit dié woordeboek:

- (5) **greep** *grepe* clutch, grasp, grip, (hand)hold; coup; hilt; handle; pull (*of a door*); stock (*of a pistol, rifle, etc.*); cleat; (*comp.*) byte; →GREPIE; *iem. in jou ~ hê* have a stranglehold on s.o.; have a hold on/over s.o.; *in die ~ van ... wees* be in the clutches of ...; *grepe uit ...* snatches from ... (*history, s.o.'s life*); *'n ~ uit die lewe* a slice of life.

In die artikel in (5) geld 'n ekwivalentverhouding van polidivergensie tussen die lemma en die vertaalekwivalentparadigma (vgl. Gouws en Prinsloo 2005: 160-161), met agt polisemiese waardes wat daarin verteenwoordig word, een waarvoor vier vertaalekwivalente binne 'n doeltaalsinoniemparadigma aangebied word. Die koteksafdeling bestaan uit nege koteksinskrywings, waarvan vier brontaalkoteksinskrywings is. Slegs twee van die elf vertaalekwivalente in die vertaalekwivalentparadigma is die adresse van doeltaalkoteksinskrywings, naamlik *clutch* en *(hand)hold*.¹ In hierdie artikel ontbreek adresseringsekwivalensie duidelik, met die meeste vertaalekwivalente wat nie die adres van doeltaalkoteksinskrywings is nie (onderadressering) en doeltaalkoteksinskrywings wat vertaalekwivalente bevat wat nie in die vertaalekwivalentparadigma voorkom nie (ooradressering). Adresseringsekwivalensie (d.w.s. die neutralisering van onder- en ooradressering) kan in hierdie geval bereik word deur die vertaalekwivalente *stranglehold*, *snatch* en *slice* in die gepaste doeltaalsinoniemparadigmas binne die vertaalekwivalentparadigma te plaas en deur die koteksafdeling uit te brei sodat alle vertaalekwivalente in die vertaalekwivalentparadigma in die aangebode doeltaalkoteksinskrywings verteenwoordig word.

Uit die studie van ander polifunksionele woordeboeke blyk egter ook dat adresseringsekwivalensie nie so konsekwent voorkom as wat die beginsel in (4) sou wou hê nie. Vergelyk die volgende verteenwoordigende artikels — (6)(a)

uit COLLINS en (6)(b) uit HACHETTE:

- (6)(a) **Fluss** ▲ [flʊs] m -es, -e [ˈflʏsə] [a] (= *Gewässer*) river; **am** ~ by the river; **Stadt** on the river; **unten am** ~ down by the river(side); **den** ~ **aufwärts/abwärts fahren** to go upstream or upriver/downstream or downriver
 [b] no pl (Tech: = *Schmelzfluss*) molten mass; **im** ~ **sein** to be molten
 [c] (= *kontinuierlicher Verlauf*: von *Verkehr, Rede, Strom, Elektronen*) flow; (von *Verhandlungen auch*) continuity; **etw in** ~ (acc) **bringen** to get sth moving or going; **etw kommt** or **gerät in** ~ sth gets underway or going; (= *sich verändern*) sth moves into a state of flux; **im** ~ **sein** (= *sich verändern*) to be in a state of flux; (= *im Gange sein*) to be in progress, to be going on
- (b) [c] **contrainte** nf [ɔ̃] (pression) pressure; (coercition) coercion; **user de** ~e à l'égard de qn to exert ou put pressure on sb; **par la** ~e by force ou coercion; **être empêché par la** ~e to be forcibly prevented; **sous la** ~e under duress; **tenir un peuple dans la** ~e liter to keep a nation in bondage; [2] (exigence) constraint; ~es **administratives/budgétaires** administrative/budgetary constraints; **les** ~es du **marché** the market restrictions; [3] (gêne) strain; **sans** ~e without restraint, freely; [4] Jur duress; ~e **par saisie de biens** distress, distraint; ~e **par corps** imprisonment for debt

'n Analise van die onderskeie koteksafdelings in (6) wys op die skynbare afwesigheid van adresseringsekwivalensie. Aangesien die artikels geïntegreerde mikrostrukture vertoon (vgl. Gouws 2003), is dit geredelik moontlik om die mate waarin adresseringsekwivalensie ten opsigte van elke polisemiese waarde (semantiese subkommentaar) geld, uit te druk. Die twee artikels in (6) bevat kollektief sewe semantiese subkommentare. In ses van dié subkommentare geld ooraadressing en in vier geld onderadressing. Slegs in die eerste semantiese subkommentaar van die artikel in 6(a) blyk adresseringsekwivalensie te geld.

Die probleem van onderadressing is relatief eenvoudig om op te los: Voeg tot elke semantiese subkommentaar koteksinskrywings waarin die niegeadresseerde vertaalekwivalente wel verstrekkend word. Dit is die verskynsel van ooraadressing wat 'n kompleksere gegewe blyk te verteenwoordig en wat in die res van hierdie artikel aandag geniet.

3.4 Ooraadressing

Ten einde die verskynsel van ooraadressing te verklaar, is die eerste 100 artikels in die artikeltrajek van *S* in PHAROS waarin ooraadressing voorkom, bestudeer. Hierdie 100 artikels word deur die artikeldeeltrajek *s,S-sinloos* geënkapsuleer, en bevat 'n totaal van 139 gevalle van ooraadressing. Uit die analise van hierdie 139 doeltaalkoteksinskrywings binne hulle verband met die korresponderende brontaalkoteksinskrywings is drie faktore geïdentifiseer wat adresseringsekwivalensie blyk teen te werk. Hierdie faktore word vervolgens uiteengesit.

3.4.1 Oorsake van ooraadressing

3.4.1.1 Ontoereikende bewerking

Die eerste faktor wat ooraadressing tot gevolg het, is gewoon ontoereikende bewerking. Vergelyk weer die artikel in (5) en die meegaande kommentaar.

Van die 139 gevalle van ooraadressering kan egter slegs 29 (20,86%) aan ontoereikende bewerking toegeskryf word.

3.4.1.2 Strukturele anamorfisme tussen bron- en doeltaal

Die tweede faktor wat skynbaar ooraadressering veroorsaak, is *die graad van strukturele anamorfisme tussen die bron- en doeltaal*. Volgens Zgusta (1971: 294) is die anamorfisme van tale die fundamentele probleem waarmee die vertalende leksikograaf te kampe het in die koördinerings van die brontaalitems met die doeltaalitems in sy/haar woordeboek. Die anamorfisme van tale kan op verskillende wyses in die taalgegewe gemanifesteer word, soos in die bestaan van kultuurgebonde leksikale items in 'n bepaalde brontaal wat in 'n doeltaal nie bestaan nie (referensiële leksikale gapings). Behalwe op die leksikale vlak, geld hierdie anamorfisme ook op die strukturele vlak, dit wil sê in terme van fonologie, morfologie en sintaksis. Waar twee tale genealogies nou aan mekaar verwant is, geld op strukturele vlak 'n laer graad van anamorfisme as wanneer die tale genealogies verder verwyderd van mekaar is. Dit volg dus dat Afrikaans en Engels, albei Wes-Germaanse tale, 'n laer graad van strukturele anamorfisme sal vertoon as byvoorbeeld Afrikaans en die "Afrika"-taal Oshindonga. Die Afrikaans-Engels-leksikograaf word derhalwe in hierdie verband met minder probleme ten opsigte van koteksinskrywings gekonfronteer as die Afrikaans-Oshindonga-leksikograaf, hoewel eersgenoemde leksikograaf nie belangrike uitdagings vryspring nie. Vergelyk die volgende artikel uit die data:

- (7) **selfvertroue** self-confidence, -reliance, -possession, -assurance, morale; *gebrek aan* ~ diffidence; *iets vol* ~ *doen* do s.t. self-confidently (or with assurance).

In die artikel in (7) is adresseringsekwivalensie volledig afwesig. Die koteksinskrywings in die artikel illustreer twee vlakke waarop strukturele anamorfisme van die brontaal en doeltaal ooraadressering veroorsaak. Ten opsigte van die brontaalkoteksinskrywing *gebrek aan selfvertroue* en die korresponderende doeltaalkoteksinskrywing *diffidence* is strukturele ekwivalensie afwesig, wat daarin manifesteer dat die lemmaties verteenwoordigde leksikale item *selfvertroue* in die brontaalvoorbeeld deel is van 'n konstruksie (nl. die setselgroep *aan selfvertroue* wat met die komplementerende substantief *gebrek* verbind)² wat in die geheel deur 'n enkele leksikale doeltaalitem (nl. *diffidence*) vertaal kan word. Dit volg dus dat die leksikale item *diffidence* nie as vertaalekwivalent van *selfvertroue* in die vertaalekwivalentparadigma as adres van die doeltaalkoteksinskrywing *diffidence* kan geld nie as gevolg van die afwesigheid van semanties-pragmatiese ekwivalensie. (Trouens, tegnies kan die inskrywing *diffidence* kwalik as 'n koteksinskrywing beskou word — dit is 'n geïsoleerde leksikale vertaalekwivalent sonder sintaktiese konteks, hoewel dit nie in die teenoorstaande deel van die woordeboek gelemmatiseer is nie.) Die probleem van ooraadressering sou in hierdie geval hanteer kon word indien die sinonieme frase

lack of self-confidence, wat strukturele ekwivalensie met die brontaalkoteksinskrifing vertoon, naas die doeltaalitem *diffidence* geplaas kon word: *diffidence*, *lack of self-confidence*. Die plasing van dié konstruksie ná *diffidence* impliseer dan dat *diffidence* die meer gebruiklike vertaling verteenwoordig (indien dit wel die taalwerklikheid weerspieël). Hoewel hierdie prosedure die verskynsel van ooradressering sou hanteer, sou dit ooradressering nie neutraliseer nie, aangesien die doeltaalkoteksinskrifing *diffidence* steeds in die koteksafdeling voorkom en geen direkte adres in die vertaalekwivalentparadigma het nie. Buitendien is so 'n prosedure nie in alle gevalle moontlik nie. Vergelyk die volgende verteenwoordigende artikel uit PHAROS:

- (8) **opgewonde** [...] excited, thrilled, enthusiastic; high (*infml.*); worked up, flutter; stimulated, aroused; animated, flurried, tumultuous, wild; *iets maak iem.* ~ s.t. excites s.o.; *oor iets ~ wees* be excited about s.t.; be wrought up over s.t.; *oor iets ~ raak/word* become/get excited about s.t.; get all worked up about s.t.

In die artikel in (8) geld ooradressering, met slegs die vertaalekwivalente *excited* en *worked up* wat in die koteksafdeling verskyn. Die doeltaalkoteksinskrifing *something excites someone* verteenwoordig een geval van ooradressering, aangesien die vertaalekwivalent *excite* nie in die doeltaalkoteksinskrifing figureer nie as gevolg van die anamorfisme tussen die bron- en doeltaalkotekste. Hier kan ooradressering egter nie geneutraliseer word deur die invoeging van 'n sinonieme doeltaalkoteksinskrifing soos *something makes someone excited* nie, aangesien dit nie idiomatiese taalgebruik in die doeltaal verteenwoordig nie en derhalwe 'n disfunksionele doeltaalkoteksinskrifing sou wees: Die geldende doeltaalkoteksinskrifing het juis ten doel om die gebruiker te verhoed om so 'n onidiomatiese doeltaalkonstruksie te produseer en fasiliteer sodoende kommunikatiewe ekwivalensie (vgl. Gouws 1996). Die doeltaalkoteksinskrifing *something excites someone* verteenwoordig in hierdie geval dus funksionele kontekstualisering (vgl. Beyer 2009) ten spyte van die verskynsel van ooradressering. Dit wil voorkom of hierdie stand van sake die eis van adresseringsekwivalensie, soos in (4) geformuleer, bevraagteken. Daar word aanstons op hierdie punt teruggekeer.

Die tweede vlak van strukturele anamorfisme tussen brontaal- en doeltaalkoteks word deur die brontaalkoteksinskrifing *iets vol selfvertroue doen* en die korresponderende doeltaalkoteksinskrifing *do something self-confidently* in die artikel in (7) geïllustreer. Die anamorfisme word hier op die spits gedryf deur die afwesigheid van woordsoortelike ekwivalensie tussen die brontaalkotekselement *selfvertroue* ('n substantief) en die doeltaalkotekselement *self-confidently* ('n bywoord). (Trouens, dit geld ook die vertaalekwivalent *excited* (adj.) en die doeltaalkotekselement *excites* (ww.) in die artikel in (7).) Dit beteken dat terwyl die brontaalkoteksinskrifing aan die substantiwiese lemma **selfvertroue** geadresseer is, die doeltaalkoteksinskrifing nie aan die substantiwiese vertaalekwivalent *self-confidence* in die vertaalekwivalentparadigma geadres-

seer is nie. Hier kan dus nie sprake wees van die funksionele kontekstualisering van die betrokke vertaalekwivalent nie, hoewel die vormlike ooreenkoms groot is — en misleidend kan wees. Vergelyk in hierdie verband ook die volgende artikel uit die data:

- (9) **siedend** =*dende seething*; ~ *kwaad*, ~ *van woede seething/fuming/boiling with rage*.

Die lemmaties verteenwoordigde adjektief *siedend* in (9) word van die adjektiewiese vertaalekwivalent *seething* voorsien. In die brontaalkoteksinskrywings *siedend kwaad* en *siedend van woede* tree die lemmaties verteenwoordigde adjektief op; dié inskrywings is aan die lemma geadresseer. Die doeltaalkoteksinskrywing *seething/fuming/boiling with rage* is egter nié aan die vertaalekwivalent *seething* in die vertaalekwivalentparadigma geadresseer nie, aangesien die leksikale item *seething* in die doeltaalkoteksinskrywing 'n werkwoord is en nie 'n adjektief soos die vertaalekwivalent nie. Die doeltaalkoteksinskrywing illustreer dus nié die optrede van die aangebode vertaalekwivalent nie. Aangesien ortografiese identiteit tussen die adjektiewiese vertaalekwivalent en die werkwoordelike leksikale item in die doeltaalkoteksinskrywing bestaan, kan 'n sintagmatiese verband gesuggereer word wat in der waarheid nie bestaan nie. Hier is sprake van die disfunksionele effek van *skynadressering*, wat vermy kan word deur bepaalde aanpassings aan die mikro- en toegangstruktuur.

Die strukturele anamorfisme tussen bron- en doeltaal verklaar 'n beduidende 53 (38,13%) van die 139 gevalle van ooradressering.

3.4.1.3 Konteksgeaktiveerde semanties-pragmatiese ekwivalensie

Die derde faktor wat ooradressering veroorsaak, is *semanties-pragmatiese ekwivalensie binne 'n bepaalde konteks wat nie sistematies voorspelbaar is nie*. Volgens Szende (1999: 201) kan leksikale items binne konteks bepaalde betekeniswaardes aanneem wat nie voorspel kan word deur bloot hulle denotatiewe betekenis buite konteks te bestudeer nie. Vergelyk die volgende verteenwoordigende artikel uit die data, waarin ooradressering geld:

- (10) **seeploos** =*lose soapless*; ~*lose wasmiddel synthetic detergent*.

Buite konteks sou die brontaalitem *seeploos* nie van die vertaalekwivalent *synthetic* voorsien word nie, aangesien daar nie sistematies voorspelbare semanties-pragmatiese ekwivalensie tussen dié items bestaan nie. Die spesifieke linguïstiese konteks waarin *seeploos* en *wasmiddel* kombineer om die frase *seeplose wasmiddel* te produseer, aktiveer andersins nie-voorspelbare semanties-pragmatiese ekwivalensie tussen *seeploos* en *synthetic* en vereis die doeltaalkoteksinskrywing *synthetic detergent* wat oënskynlik nie aan die vertaalekwivalent *soapless* in (10) geadresseer is nie. Ook hier geld funksionele kontekstualisering ter wille van kommunikatiewe ekwivalensie ten spyte van ooradressering.

'n Spesifieke pragmatiese konteks kan ook semanties-pragmatiese ekwivalensie tussen bron- en doeltaalitems aktiveer wat buite dié konteks geensins sou geld nie, soos wat die volgende verteenwoordigende artikel uit die data aandui:

- (11) **saaklik** =like businesslike, to the point, efficient, thorough; objective, impersonal; concise, succinct; essential, real; matter-of-fact; factual; pertinent, relevant; (~e) *onderpand*, (*jur.*) collateral security; ~e *reg*, (*jur.*) real right; ~e *servituut*, (*jur.*) predial servitude.

Uit die artikel in (11) word dit duidelik dat die vertaalekwivalent *collateral* slegs binne juridiese konteks voorspelbaar met die brontaalitem *saaklik(e)* gekoördineer kan word, en dat semanties-pragmatiese ekwivalensie tussen hierdie items andersins nie sistematies voorspelbaar is nie. Dieselfde geld die verhouding tussen die brontaalitem *saaklik* en die vertaalekwivalent *predial* in die koteksinskrywingspaar *saaklike servituut / predial servitude*. Ook hier geld funksionele kontekstualisering ter wille van kommunikatiewe ekwivalensie ten spyte van ooradressering.

Konteksgeaktiveerde semanties-pragmatiese ekwivalensie tussen brontaal- en doeltaalitems verklaar die oorblywende 58 (41,73%) van die 139 gevalle van ooradressering in die data.

3.4.1.4 'n Kombinasie van bogenoemde faktore

Die onderskeid tussen strukturele anamorfisme van die behandelde tale en konteksgeaktiveerde semanties-pragmatiese ekwivalensie as faktore wat ooradressering veroorsaak, is nie altyd so diskreet soos wat die artikels in (10) en (11) kan suggereer nie. Vergelyk die volgende artikel uit die data:

- (12) **seevaart** navigation; seafaring; voyage; *geskiedenis van die* ~ naval history.

In (12) kom 'n kombinasie van die twee faktore voor: Die doeltaalkotekselement *naval* is nie sintakties ekwivalent aan die lemmaties verteenwoordigde brontaalitem nie én in kombinasie met die element *history* geld die vertaalekwivalente *navigation* (**navigation history*), *seafaring* (**seafaring history*) en *voyage* (**voyage history*) nie.

3.4.1.5 Ander faktore

Die faktore wat pas beskryf is, verteenwoordig nie noodwendig die enigste faktore wat tot ooradressering aanleiding gee nie. In die studie van die data is slegs op aspekte van strukturele ooreenkomste en verskille tussen die behandelde tale gefokus. Uiteraard word ander moontlike faktore, byvoorbeeld die aanduiding van semantiese seleksiebeperinge in die doeltaal as 'n moontlike funksie van 'n doeltaalkoteksinskrywing, nie negeer nie.

3.5 Adresseringsekwivalensie vs. funksie

Volgens Svensén (1993: 106) geld die anamorfisme tussen die behandelde tale en konteks-geaktiveerde semanties-pragmatiese ekwivalensie inderdaad as primêre motivering vir die gebruik van voorbeelde in vertalende woordeboeke:

Translated examples in bilingual dictionaries are usually given whenever a source-language phrase involving the headword cannot be translated word for word into the target language by means of equivalents of the headword in isolation.

Hierdie standpunt van Svensén word deur Kromann et al. (1991a: 2772) ondersteun:

It is obvious that constructions whose translation follows unproblematically from elementary grammatical (and semantic) rules should not be included in the dictionary.

Opvallend van die standpunte van Svensén en Kromann et al. is dat die beginsel van adresseringsekwivalensie implisiet nié daardeur ondersteun word nie. Beide die standpunte sowel as die beginsel van adresseringsekwivalensie behoort egter ondergeskik gestel te word aan die funksie en teikengebruiker van die betrokke woordeboek. Svensén en Kromann et al. se standpunte sou byvoorbeeld vir monofunksionele teksresepsie-woordeboeke kon geld, terwyl die beginsel van adresseringsekwivalensie as 'n vereiste kenmerk van 'n polifunksionele woordeboek beskou sou kon word.

3.6 Adresseringsekwivalensie hersien

Indien aanvaar word dat die faktore wat ooradressering veroorsaak, dit doen juis ter wille van funksionele kontekstualisering in belang van kommunikatiewe ekwivalensie, moet die vraag gevra word of adresseringsekwivalensie inderdaad afwesig is. In die artikel in (13) word die gebruiker deur die doeltaalkoteksinskrywing *naval history* daarop gewys dat die vertaalekwivalent *navigation* nié die lemma *seevaart* in die doeltaal kan vervang indien dit in die brontaalkonstruksie *geskiedenis van die seevaart* voorkom nie. Die funksie van sodanige doeltaalkoteksinskrywing kan *kontekstuele vertaalekwivalentuitsluiting* genoem word.³ Daar kan dus geargumenteer word dat die doeltaalkoteksinskrywing *naval history* in (13) indirek aan die vertaalekwivalent *navigation* geadresseer is. Dieselfde argument geld mutatis mutandis die woordeboekartikels in (8) tot (12). Indien 'n vertaalekwivalentparadigma meer as een vertaalekwivalent bevat, sou van *kollektiewe indirekte adressering* sprake kon wees, met al die lede van die vertaalekwivalentparadigma wat as kollektiewe indirekte adres van die betrokke doeltaalkoteksinskrywing optree. 'n Meer toepaslike mikrostruktuurtype, byvoorbeeld 'n geïntegreerde mikrostruktuur (soos wat geld in

die artikels in (6)), sal die verband tussen die betrokke doeltaalkoteksinskrywing en die nie-buikbare vertaalekwivalent(e) effektiewer lê as wat tans in PHAROS se gemengde primitiewe mikrostruktuur (vgl. Gouws 2003) die geval is, dit wil sê die *indirekte adres* van sodanige doeltaalkoteksinskrywing sal makliker deur die gebruiker geïdentifiseer kan word. Indien hierdie doeltaalkoteksinskrywings dan tesame met doeltaalkoteksinskrywings optree wat al die onderskeie vertaalekwivalente as *direkte adresse* het (d.w.s. wat die vertaalekwivalente bevat), geld adresseringsekwivalensie in die betrokke woordeboekartikels (gegees dat onderadressering afwesig is).

Hiervolgens kan doeltaalvoorbeelde in twee klasse verdeel word:

- (13) (a) doeltaalvoorbeelde wat die *vervangbaarheid* van die lemma deur die *direk* geadresseerde vertaalekwivalent(e) in die relevante linguistiese en pragmatiese konteks *illustreer*; en
- (b) doeltaalvoorbeelde wat die *nie-vervangbaarheid* van die lemma deur die *indirek* geadresseerde vertaalekwivalent(e) in die relevante linguistiese en pragmatiese konteks *spesifiseer*.

Voorbeelde wat tot klas (13)(a) behoort, kan *kotekstuele illustrators* genoem word, terwyl na voorbeelde wat tot klas (13)(b) behoort as *kotekstuele spesifiseerders* verwys kan word. Gegee 'n toepaslike mikrostruktuurtype, sou hierdie twee klasse voorbeelde ook in aparte en duidelik deur struktuurmerker afgebakende soeksones geplaas kon word. Dit is by uitstek (maar nie uitsluitlik nie) die klas kotekstuele illustrators wat die funksies van voorbeelde soos vroeër aangetoon moet vervul en die verbandhoudende eienskappe moet vertoon. Hieruit volg dat kotekstuele illustrators dié kategorie koteksinskrywings verteenwoordig wat normaalweg as *voorbeelde* in die literatuur beskou word; daarom kan kotekstuele illustrators ook *ware voorbeelde* genoem word. Daarenteen illustreer kotekstuele spesifiseerders nie die optrede van vertaalekwivalente nie, maar spesifiseer eerder die nie-optrede daarvan in spesifieke konteks. As sodanig geld kotekstuele spesifiseerders ook as kontekstualiserende inskrywings (vgl. Beyer 2009). Wat hier van belang is, is dat kotekstuele spesifiseerders se optrede onafhanklik van die geldende ekwivalentverhouding tussen die lemma en vertaalekwivalentparadigma in die betrokke artikel fungeer, terwyl kotekstuele illustrators (ware voorbeelde) gewoonlik afhanklik daarvan fungeer. Vergelyk die volgende artikels uit PHAROS:

- (14) (a) **hoorbaar** =bare audible; *bo iets ~ wees* be audible above s.t.; *jou ~ maak* make o.s. heard; *hoorbare fluistering* stage whisper.
- (b) **konsertant** =tante concertante; *~e simfonie* sinfonia concertante.
- (c) **fisika** physics; *~ van die vaste toestand* solid state physics.

In die artikels in (14)(a) en (b) geld 'n ekwivalentverhouding van kongruensie (soos bepaal deur toetsing aan die omkeerbaarheidsbeginsel). Die veronderstelling is

normaalweg dat konteks geen rol speel in die aanbod van die vertaalekwivalent nie (vgl. Gouws 1989: 165). Tog tree koteksinskrywings in hierdie artikels op.

In (14)(a) verteenwoordig die eerste doeltaalkoteksinskrywing (*be audible above s.o.*) 'n kotekstuele illustrator (ware voorbeeld). Een rede vir die insluiting van hierdie ware voorbeeld is die afwesigheid van strukturele ekwivalensie tussen die bron- en doeltaalkoteksinskrywing: In die brontaal kan die lemma *hoorbaar* volgens die koteksinskrywing (ook) na die setsel *bo* optree; in die doeltaal moet die vertaalekwivalent *audible* voor die setsel *above* optree. Hierdie soort data is belangrik vir die gebruiker in die teksproduksiesituasie. In (14)(b) en (c) geld dieselfde soort omstandighede. (In (14)(c) geld 'n ekwivalentverhouding van absolute ekwivalensie, maar nie kongruensie nie.)

Die tweede en derde doeltaalkoteksinskrywing in (14)(a) (*make oneself heard* en *stage whisper*) verteenwoordig kotekstuele spesifiseerders wat die vertaalekwivalent *audible* kontekstueel uitsluit, ten spyte van die ekwivalentverhouding van kongruensie wat in die artikel geld. Kotekstuele spesifiseerders verteenwoordig dié doeltaalkoteksinskrywingstipe wat die meeste in artikels optree waarin 'n ekwivalentverhouding van kongruensie geld. Uiteraard tree hierdie tipe koteksinskrywing in artikels op ongeag die geldende ekwivalentverhouding.

Uit die voorgaande bespreking blyk dit dat 'n ekwivalentverhouding van kongruensie in 'n artikel die leksikograaf nie vrystel van die aanbod van koteksinskrywings (as 'n tipe kontekstualiserende inskrywing) nie, veral nie indien die anamorfisme tussen die twee behandelde tale 'n prosedure van kontekstuele vertaalekwivalentuitsluiting vereis nie. Die afwesigheid van kotekstuele spesifiseerders sou tot die disfunksionele effek van foutiewe teksproduksie of vertaling in die doeltaal deur die woordeboekgebruiker kon lei.

4. Gevolgtrekking

Die beginsel van adresseringsekwivalensie, as 'n funksie-afhanklike leksikografiese konvensie, mag nie die ewe funksie-afhanklike prosedure van kontekstuele vertaalekwivalentuitsluiting deur die aanwending van kotekstuele spesifiseerders verhinder nie.

Elke kotekstuele spesifiseerder het sowel 'n direkte adres (die korresponderende brontaalvoorbeeld) as 'n indirekte adres (die kontekstueel uitgesluite vertaalekwivalent(e)). Hierdie adresseringstruktuur suggereer die bestaan van 'n *adresseringshiërargie* wat potensieel vir alle tipes inskrywings wat aan meer as een adres gerig is, kan geld. Sodanige hiërargie bestaan daarin dat inskrywings wat aan meer as een adres gerig is, minstens 'n *primêre* adres moet hê wat ook 'n direkte adres moet wees, sowel as 'n *sekondêre* adres wat ook 'n indirekte adres sou kon wees.

Notas

1. Oor die funksionaliteit van hierdie koteksinskrywing word nie kommentaar gelewer nie.

2. Die feit dat die frase *gebrek aan* 'n kollokasie verteenwoordig, word nie negeer nie, maar dit speel hier nie 'n deurslaggewende rol nie.
3. Hierdie funksie word juis *kontekstuele* vertaalekwivalentuitsluiting genoem omdat die uitsluiting nie tot koteks beperk is nie, maar ook op die breër konteks betrekking kan hê, soos wat die artikel in (11) illustreer. Daar is in terme van funksie nie 'n waterdigte onderskeid tussen kontekstualiserende en koteksinskrywings te tref nie; laasgenoemde is eerder 'n subklas van eersgenoemde (vgl. Beyer 2009), aangesien (a) koteksinskrywings ook pragmatiese data kan bevat (vgl. 3.1), en (b) ander tipes kontekstualiserende inskrywings, soos diskriminators, ook koteks in verskillende grade kan weerspieël. Vergelyk ter illustrasie van laasgenoemde punt relevante uittreksels uit COLLINS se beskrywing van die vorm van glosse op p. xv (my kursivering — HLB):
 - 2.1.3 within verb entries, *typical subjects of the headword* [...]
 - 2.1.4 within noun entries, *typical noun complements of the headword* [...]
 - 2.2.1 in transitive verb entries, *typical objects of the headword* [...]
 - 2.2.2 in adjective entries, *typical nouns modified by the headword* [...]
 - 2.2.3 in adverb entries, *typical verbs or adjectives modified by the headword*

Bronnelys

Primêre literatuur (woordeboeke)

- COLLINS = **Terrell, P., V. Schnorr, W.V.A. Morris en R. Breitsprecher (Reds.)**. 1999⁴. *Collins German-English/English-German Dictionary*. Glasgow: HarperCollins.
- HACHETTE = **Ormal-Grenon, J. en N. Pomier**. 2001³. *The Oxford-Hachette French Dictionary: French-English/English-French*. Oxford: Oxford University Press.
- PHAROS = **Du Plessis, M. (Red.)**. 2005. *Pharos Afrikaans-Engels Engels-Afrikaans Woordeboek*. Kaapstad: Pharos.

Sekondêre literatuur

- Al-Kasimi, A.M.** 1977. *Linguistics and Bilingual Dictionaries*. Leiden: E.J. Brill.
- Beyer, H.L.** 2009. 'n Teoretiese basis vir kontekstualisering in tweetalige woordeboeke. *Lexikos* 19: 1-22.
- Cop, M.** 1990. The Function of Collocations in Dictionaries. Magay, T. en J. Zigány (Reds.). 1990. *BudaLEX '88 Proceedings. Papers from the 3rd International EURALEX Congress, Budapest, 4-9 September 1988*: 35-46. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Cop, M.** 1991. Collocations in the Bilingual Dictionary. Hausmann, F.J. et al. (Reds.) 1989-1991: 2775-2778.
- Gouws, R.H.** 1989. *Leksikografie*. Pretoria/Kaapstad: Academica.
- Gouws, R.H.** 1996. Bilingual Dictionaries and Communicative Equivalence for a Multilingual Society. *Lexikos* 6: 14-31.
- Gouws, R.H.** 2000. Doeltaalgerigtheid teenoor lemmagerigtheid in vertalende woordeboeke. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe* 40(1): 39-47.
- Gouws, R.H.** 2003. Aspekte van mikrostrukturele verskeidenheid en inkonsekwentheid in woordeboeke. *Lexikos* 13: 92-110.

- Gouws, R.H. en D.J. Prinsloo.** 2005. *Principles and Practice of South African Lexicography*. Stellenbosch: SUN PReSS.
- Hausmann, F.J., O. Reichmann, H.E. Wiegand en L. Zgusta. (Reds.)** 1989–1991. *Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie/Dictionaries. An International Encyclopedia of Lexicography/Dictionnaires. Encyclopédie internationale de lexicographie*. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 5.1–5.3. Berlin/New York: Walter de Gruyter.
- Jackson, H.** 1988. *Words and their Meaning*. London/New York: Longman.
- Jacobsen, J.R., J. Manley en V.H. Pedersen.** 1991. Examples in the Bilingual Dictionary. Hausmann, F.J. et al. (Reds.) 1989–1991: 2782-2789.
- Kromann, H., T. Riiber en P. Rosbach.** 1991. Principles of Bilingual Lexicography. Hausmann, F.J. et al. (Reds.) 1989–1991: 2711-2728.
- Kromann, H., T. Riiber en P. Rosbach.** 1991a. Grammatical Constructions in the Bilingual Dictionary. Hausmann, F.J. et al. (Reds.) 1989–1991: 2770-2775.
- Landau, S.I.** 2001. *Dictionaries. The Art and Craft of Lexicography*. Tweede uitgawe. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lombard, F.J.** 1992. Voorbeeldmateriaal in woordeboeke. *Lexikos* 2: 148-164.
- Manley, J., J. Jacobsen en V.H. Pedersen.** 1988. Telling Lies Efficiently: Terminology and the Microstructure in the Bilingual Dictionary. Hyldgaard-Jensen, K. en A. Zettersten (Reds.) 1988. *Symposium on Lexicography III. Proceedings of the Third International Symposium on Lexicography, May 14–16, 1986, at the University of Copenhagen*: 281-302. Tübingen: Max Niemeyer.
- Nesi, H.** 1996. The Role of Illustrative Examples in Productive Dictionary Use. *Dictionaries* 17: 198-206.
- Prinsloo, D.J. en R.H. Gouws.** 2000. The Use of Examples in Polyfunctional Dictionaries. *Lexikos* 10: 138-156.
- Rademeyer, L.** 1992. *Die funksies van verbale voorbeeldmateriaal in eentalige woordeboeke*. Ongepubliseerde M.A.-tesis. Stellenbosch: Universiteit van Stellenbosch.
- Svensén, B.** 1993. *Practical Lexicography. Principles and Methods of Dictionary-Making*. Oxford: Oxford University Press.
- Szende, T.** 1999. Problems of Exemplification in Bilingual Dictionaries. *Lexicographica. International Annual for Lexicography* 15: 198-228.
- Van Niekerk, A.E.** 1992. Kollokasies: 'n Leksikografiese perspektief. *Lexikos* 2: 254-264.
- Wiegand, H.E.** 1988. "Shanghai bei Nacht." Auszüge aus einem metalexikographischen Tagebuch zur Arbeit beim *Großen Deutsch-Chinesischen Wörterbuch*. Wiegand, H.E. (Red.). 1988. *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie* 6(2): 521-626. Germanistische Linguistik. Hildesheim: Georg Olms.
- Wiegand, H.E.** 1996. A Theory of Lexicographic Texts: An Overview. *South African Journal of Linguistics* 14(4): 134-149.
- Wiegand, H.E.** 2000. Adressierung in der ein- und zweisprachigen Lexikographie. Eine einführende Übersicht über die Forschungs- und Problemlage. *Lexikos* 10: 32-74.
- Zgusta, L.** 1971. *Manual of Lexicography*. Janua Linguarum. Series Maior 39. Den Haag: Mouton.